

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että väärennyksen ja törkeän väärennyksen yritys säädetään rangaistavaksi. Sellaisen välineen tai tarvikkeen myyminen ja luovuttaminen, jota voidaan perustellusti epäillä pääasiallisesti käytettävän väärennysrikoksen tekemiseen, lisätäisiin väärennysaineiston hallussapitoa koskevaan säännökseen uusiksi tekoavoiksi.

Rikoslain säännöstä niin sanotusta tietojenkäsittelypetoksesta ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen tekoapoina mainittaisiin väärän tiedon syöttämisen sijasta datan syöttäminen sekä uusina tekoapoina datan muuttaminen, tuhoaminen tai poistaminen petostarkoituksessa. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi maininta tietojenkäsittelylaitteesta ja sen sijaan käytettäisiin sanaa tietojärjestelmä.

Maksuvälinepetoksen valmistelua koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että maksuvälinelomakkeen valmistamiseen soveltuvaan välineeseen tai tarvikkeeseen taikka erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvaan tallenteeseen tai ohjelmistoon kohdistuviin tekoapoihin lisättäisiin myyminen ja luovuttaminen. Lisäk-

si ehdotetaan, että mainitut teot olisivat rangaistavia, jos ne kohdistuisivat, paitsi erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvaan tallenteeseen tai ohjelmistoon, myös tällaiseen tarkoitukseen soveltuviin välineisiin tai tarvikkeisiin.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi koskemaan väärennystä, törkeää väärennystä, väärennysaineiston hallussapitoa, maksuvälinepetosta, törkeää maksuvälinepetosta ja maksuvälinepetoksen valmistelua. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin myös petokseen ja törkeään petokseen, jos kyseiset teot tapahtuisivat tietojenkäsittelypetossäännöksessä säädetyllä tavalla.

Ehdotetuilla säännöksillä pantaisiin Suomessa täytäntöön Euroopan unionin neuvoston 28 päivänä toukokuuta 2001 hyväksymä puitepäättös muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 2 päivänä kesäkuuta 2003.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto.....	3
2. Nykytila	3
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	3
2.2. Puitepäätös muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennösten torjunnasta ja sen edellyttämät muutokset lainsäädäntöön ...	4
1 artikla. Määritelmät	4
2 artikla. Maksuvälineisiin liittyvät rikokset.....	5
3 artikla. Atk-rikokset.....	7
4 artikla. Erityisiin sovellettuihin laitteisiin liittyvät rikokset	7
5 artikla. Osallisuus, yllytys ja yritys	9
6 artikla. Rangaistukset.....	10
7 artikla. Oikeushenkilöiden vastuu	11
8 artikla. Oikeushenkilöihin kohdistettavat seuraamukset	12
9 artikla. Toimivalta	12
10 artikla. Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen ja syytteesen paneminen	13
11 artikla. Jäsenvaltioiden välinen yhteistyö.....	14
12 artikla. Tietojenvaihto	14
13 artikla. Alueellinen soveltaminen.....	14
14 artikla. Täytäntöönpano	14
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	14
4. Esityksen vaikutukset	15
5. Asian valmistelu	15
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	16
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	16
33 luku. Väärennysrikoksista	16
36 luku. Petoksesta ja muusta epärehellisyydestä.....	16
37 luku. Maksuvälinerikoksista.....	17
2. Voimaantulo	18
LAKIEHDOTUKSET.....	19
rikoslain muuttamisesta.....	19
LIITE	21
RINNAKKAISTEKSTIT.....	21
rikoslain muuttamisesta.....	21

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Esityksen taustalla on Euroopan unionin neuvoston 28 päivänä toukokuuta 2001 hyväksymä puitepäättös muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta, jäljempänä puitepäättös (EYVL N:o L 149, 2.6.2001).

Puitepäättöksen tavoitteena on, että muihin kuin käteisrahaan liittyvät petokset tunnustetaan kaikissa jäsenvaltioissa rikoksiksi ja että niistä rangaistaan tehokkailla, oikeasuhteisilla ja vakuuttavilla seuraamuksilla. Näiden rikosten kansainvälisen luonteen vuoksi tätä ei voida riittävällä tavalla saavuttaa kansallisen lainsäädännön avulla. Tämä vuoksi unioni on ryhtynyt asiassa toimenpiteisiin Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti.

Euroopan yhteisöjen komissio antoi Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan keskuspankille sekä talous- ja sosiaalikomitealle 1 päivänä heinäkuuta 1998 tiedonannon muihin maksuvälineisiin kuin käteiseen rahaan liittyvien petosten ja väärennysrikosten torjuntaa koskevista toimintapuitteista. Mainittuun tiedonantoon sisältyi ehdotus yhteiseksi toiminnaksi, joka oli edellä mainitun puitepäättöksen lähtökohta.

Amsterdamin Eurooppa-neuvoston 16 ja 17 päivänä kesäkuuta 1997 hyväksymän järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevan toimintasuunnitelman suosituksessa 18 sekä Wienin Eurooppa-neuvoston 11 ja 12 päivänä joulukuuta 1998 hyväksymän neuvoston ja komission Amsterdamin sopimuksen vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvaa aluetta koskevien määräysten täytäntöönpanemisesta antaman toimintasuunnitelman 46 kohdassa edellytetään toimia puitepäättöksen kattamassa asiassa.

Puitepäättöstä on edeltänyt tai sitä täydentää useat neuvoston hyväksymät muut välineet. Käteisrahan rikosoikeudellista suojaa on tehostettu Euroopan unionin neuvoston puitepäättöksellä rahanväärennyksen estämiseksi annettavan suojan vahvistamisesta rikosoikeudellisten ja muiden seuraamusten avulla euron käyttöönoton yhteydessä (EYVL N:o

L 140, 14.6.2000). Viimeksi mainitun puitepäättöksen edellyttämät muutokset lainsäädäntöön on pantu Suomessa täytäntöön rikoslain 9 ja 37 luvun muutoksilla (369/2001).

Muita puitepäättöksessä mainittuja täydentäviä välineitä ovat Euroopan oikeudellisen verkoston perustamisesta hyväksytty yhteinen toiminta (EYVL L 191, 7.7.1998), rikollisjärjestykseen osallistumisen kriminalisoinnista Euroopan unionin jäsenvaltioissa hyväksytty yhteinen toiminta (EYVL L 351, 29.12.1998) rahanpesusta, rikoksentekevälaineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittamisestä, jäädyttämisestä, takavarikosta ja menetetyksi tuomitsemisesta hyväksytty yhteinen toiminta (EYVL L 333, 9.12.1998) sekä Europolin toimivaltuuksien ulottamisesta rahanväärennykseen ja maksuvälineiden väärennykseen 29 päivänä huhtikuuta 1999 tehty neuvoston päätös (EYVL C 149, 28.5.1999).

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Maksuvälinerikoksista säädetään rikoslain 37 luvussa. Luvussa säädetään rangaistaviksi maksuvälinepetos (8 §), törkeä maksuvälinepetos (9 §), lievä maksuvälinepetos (10 §) ja maksuvälinepetoksen valmistelu (11 §). Luvussa on myös määritelmäsäännös (12 §), jonka 1 momentin 2 kohdassa sekä 2 momentissa määrätään maksuväline.

Maksuvälinepetoksena tulee rangaistavaksi sekä perinteisen että tietoverkossa käytettäväksi soveltuvan maksuvälineen luvaton käyttäminen tai luovuttaminen taikka tilin katteen tai sovitun enimmäisluottorajan ylitys tunnusmerkistössä säädettyllä tavalla.

Muut maksuvälineeseen kohdistuvat teot tulevat rangaistaviksi muiden rikoslain säännösten nojalla. Maksuväline voidaan varastaa kuten mikä tahansa muu irtain esine, jolloin tekoon tulevat sovellettaviksi varkautta koskevat lain 28 luvun säännökset. Väärän maksuvälineen valmistaminen tai maksuväli-

neen väärentäminen on säädetty rangaistavaksi lain 33 luvun väärennysrikoksia koskevien säännösten nojalla. Henkilö joka kätkee, hankkii, ottaa huostaan tai välittää varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikoksella saatua omaisuutta tai muulla tavalla ryhtyy tällaiseen omaisuuteen, syyllistyy lain 32 luvussa rangaistavaksi säädettyyn kätkemisrikokseen. Tietojenkäsittelyyn puuttuminen hyötymistarkoituksessa vääristämällä tietojenkäsittelyyn lopputuloksen tarkoituksena aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa esimerkiksi vääriä tietoja syöttämällä tai muulla tavalla tulee rangaistavaksi petoksena lain 36 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla.

Henkilö voi usein syyllistyä sekä maksuvälinepetossäännöksessä tarkoitettuun maksuvälineen oikeudettomaan käyttöön tai luovutukseen että edellä mainittuun muuhun rikokseen taikka ne voivat esiintyä toistensa yhteydessä. Henkilö voi varastaa tai ryöstää maksuvälineen taikka valmistaa väärän maksuvälineen ja myöhemmin käyttää sitä. Hän voi myös sen käyttämisen yhteydessä väärentää kordin oikean haltijan nimikirjoituksen. Korkein oikeus on antanut useita ennakkopäätöksiä, jotka koskevat eri rikosten tunnusmerkistöjen suhdetta toisiinsa (KKO 1995:45, 1996:42, 1999:110).

Vuonna 2001 maksuvälinepetoksesta tuomittiin 655 henkilöä. Pääasiallinen rangaistus maksuvälinepetoksesta oli sakko, joka määrättiin 432 tuomitulle. Ehdottomaan vankeuteen tuomittiin 124 ja yhdyskuntapalveluun määrättiin 28 tuomitua. Ehdollista vankeutta määrättiin 92 tuomitulle, joista 11 tapauksessa määrättiin lisäksi oheissakko. Ehdollisen vankeuden oheisrangaistuksena määrättiin yhdyskuntapalvelua 7 tapauksessa. Törkeästä maksuvälinepetoksesta tuomittiin 31 henkilöä, joista 17 määrättiin ehdottomaan ja 14 ehdolliseen vankeuteen. Lievästä maksuvälinepetoksesta määrättiin sakkoja 63 tuomitulle.

Muita rikoksia koskevista oikeustilastoista ei ole mahdollista eritellä tapauksia, joissa teko on liittynyt tai kohdistunut maksuvälineeseen.

2.2. Puitepäätös muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten

ja väärennösten torjunnasta ja sen edellyttämät muutokset lainsäädäntöön

1 artikla. Määritelmät

Puitepäätöksen 1 artikla sisältää maksuvälineen sekä oikeushenkilön määritelmän. Artiklan a kohdan mukaan maksuvälineellä tarkoitetaan muita aineellisia välineitä kuin käteistä rahaa (seteleitä ja metallirahoja), kuten esimerkiksi luottokortteja, eurosekkikortteja, muita rahoituslaitosten antamia kortteja, matkasekkejä, eurosekkejä tai muita sekkejä ja vekseleitä, jotka on suojattu jäljitelmien ja petosten varalta esimerkiksi mallin, koodin tai allekirjoituksen avulla, ja joka välineen erityisluonteen vuoksi yksin tai yhdessä toisen (maksu)välineen kanssa mahdollistaa sen, että haltija tai käyttäjä voi siirtää varoja. Puitepäätöksen 1 artiklan a kohdan määritelmällä ei ole itsenäistä merkitystä puitepäätöksessä säädettyjen velvoitteiden soveltamisen kannalta, koska 2 artiklan velvoite säätää tietyt teot rangaistaviksi on maksuvälinelajien osalta rajoitetumpi kuin 1 artiklan a alakohdan yleinen määritelmä.

Rikoslain 37 luvun 12 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään maksuvälineen määritelmästä. Sen mukaan maksuvälineellä tarkoitetaan pankki-, maksu- tai luottokorttia, shekkiä tai muuta välinettä taikka tallennetta, jolla voidaan suorittaa maksuja, tilinostoja tai tilisiirtoja tai jonka käyttäminen on välttämätön edellytys mainittujen suoritusten tekemiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan mit 37 luvussa säädetään maksuvälineestä, sovelletaan myös julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen talletuksesta antamaan vastakirjaan ja muuhun saamistodisteeseen.

Hallituksen esityksen 38/1997 vp mukaan mikä tahansa väline, jolla voidaan suorittaa maksuja, tilisiirtoja tai tilinostoja, voi olla lainkohdassa tarkoitettu maksuväline. Suomessa maksuvälineeksi luetaan myös talletus, toisin kuin puitepäätöksessä, jossa maksuvälineeksi luetaan vain aineelliset välineet. Rikoslaisissa säädetty maksuvälineen määritelmä on yleinen ja laaja, ja se täyttää puitepäätöksen 1 artiklan määritelmän. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että kaikki puitepäätöksessä mainitut teot tulisivat rangaistaviksi.

viksi rikoslain 37 luvun mukaisena maksuvälinepetoksena. Tekotavasta riippuen sovellettaviksi voivat tulla myös muut rikoslain säännökset.

Puitepäätöksen 1 artiklan b kohdassa tarkoitetaan oikeushenkilöllä mitä tahansa muodostumaa, jolla on oikeushenkilön asema sovellettavan lainsäädännön nojalla, lukuun ottamatta valtioita tai muita julkisia elimiä niiden käyttäessä julkista valtaa, sekä julkisoikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä. Puitepäätös jättää siten oikeushenkilön määritelmän kansallisen lainsäädännön varaan. Rikoslain 9 luvun mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta sovelletaan yhteisöön, säätiöön tai muuhun oikeushenkilöön. Myös julkisoikeudelliset oikeushenkilöt kuuluvat yhteisövastuun piiriin. Oikeushenkilön vastuu ulottuu myös Suomessa toimiviin julkisoikeudellisiin kansainvälisiin järjestöihin. Oikeushenkilöiden rangaistusvastuu on siten tältä osin laajempi kuin puitepäätöksessä edellytetään. Julkisen vallan käyttö jää kuitenkin oikeushenkilön rangaistusvastuun ulkopuolelle. Artiklan b kohta ei edellytä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevien säännösten muuttamista.

2 artikla. **Maksuvälineisiin liittyvät rikokset**

Puitepäätöksen 2 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että artiklassa mainitut teot ovat rangaistavia tahallisina rikoksina ainakin luottokorttien, eurosekkikorttien, muiden rahoituslaitosten antamien korttien, matkasekkien, eurosekkien, muiden sekkien ja vekseleiden osalta. Artiklassa säädetty kriminalisointivelvoite koskee vain sellaisia maksuvälineitä, jotka mainitaan esimerkiksi merkkinä maksuvälineen yleistä määritelmää koskevan 1 artiklan a kohdassa. Muiden kuin 2 artiklan johdannossa mainittuihin maksuvälineisiin kohdistuvien tekojen kriminalisointi jätetään jäsenvaltioiden harkintaan. Koska Suomessa maksuvälineen määritelmä on hyvin laaja, rikoslaki menee tässä suhteessa pitemmälle kuin mihin puitepäätös velvoittaa.

Rangaistavaksi tulee artiklan a kohdan mukaan säätää artiklan johdantolauseessa maini-

tun maksuvälineen anastaminen tai muu laitton haltuunotto. Maksuvälineen anastaminen tai muu laitton haltuunotto on rangaistavaa rikoslain 28 luvun 1—3 §:n nojalla varkausrikoksena tai rikoslain 31 luvun mukaan ryöstönä.

Oikeuskäytännössä ei yleensä ole tuomittu maksukortin anastajaa, joka on myös käyttänyt maksuvälinettä, erikseen varkaudesta, vaan ainoastaan maksuvälinepetoksesta (KKO 1999:110, 1996:42). Lain esitöissä luonnehditaan rikoslain 37 luvun 8 §:n 1 momentin maksuvälinepetosta anastusrikoksen luonteiseksi tekemuodoksi. Maksuvälinepetosta koskevan säännöksen soveltamisen kannalta on periaatteessa yhdentekevää, miten maksuväline on joutunut sen käyttäjän haltuun (HE 66/1988 vp). Varkaus- tai ryöstösäännökset saavat siten itsenäistä merkitystä lähinnä vain tilanteissa, joissa maksuvälinettä ei ole käytetty tai yritetty käyttää maksuvälinepetoksen tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla.

Artiklan b kohta velvoittaa säätämään rangaistavaksi väärän maksuvälineen valmistamisen tai maksuvälineen väärentämisen käytettäväksi petostarkoituksessa. Tapaukseen tulevat sovellettaviksi rikoslain 33 luvun 1—3 §:n väärennysrikoksia koskevat säännökset. Väärennyksenä 33 luvun 1 §:n nojalla rangaistaan asiakirjan tai todistuskappaleen valmistaminen tai sellaisen väärentäminen käytettäväksi harhauttavana todisteena.

Puitepäätös edellyttää, että väärä tai väärennetty maksuväline on tarkoitettu käytettäväksi petostarkoituksessa. Puitepäätös ei kuitenkaan edellytä, että väärän maksuvälineen valmistaja tai väärentäjä itse käyttäisi sitä. Myöskään väärennysrikossäännöksen soveltamisen kannalta ei ole merkitystä sillä, aikooko väärentäjä itse käyttää sitä vai suunnitteleeko hän sen luovuttamista käytettäväksi harhauttavana todisteena (HE 94/1993 vp). Säännöksen maininta tarkoituksesta käyttää väärennettyä asiakirjaa tai todistuskappaletta harhauttavana todisteena vastaa siten puitepäätöksessä tarkoitettua petostarkoitusta.

Artiklan c kohdan mukaan rangaistavaksi on säädettävä anastetun tai muuten laittomasti haltuun otetun taikka väärän tai väärennetyn maksuvälineen vastaanottaminen, hankkiminen, kuljettaminen, myyminen tai siir-

täminen toiselle henkilölle tai hallussapito käytettäväksi petostarkoituksessa.

Rikoslain 32 luvun 1 §:ssä kätkemisrikoksena on säädetty rangaistavaksi varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikoksella saadun omaisuuden kätkeminen, hankkiminen, huostaan ottaminen tai välittäminen taikka sellaiseen omaisuuteen muulla tavoin ryhtyminen. Kätkemisrikossäännös kattaa siten puitepäätöksessä tarkoitettujen anastettujen maksuvälineiden vastaanottamisen, hankkimisen, myymisen tai siirtämisen. Huostaan ottaminen kattaa hallussapidon. Samoin kuljetettu maksuväline on aina samalla myös tekijän huostaan ottamaa. Lisäksi säännöksessä mainittu muu ryhtyminen omaisuuteen voi kattaa hyvin moninaisia tekotapoja ja olla esimerkiksi varastetun maksuvälineen kuljettamista. Puitepäätöksessä mainittua hallussa pitoa ja kuljettamista ei siten ole tarve erikseen lisätä säännökseen.

Puitepäätös edellyttää c alakohdassakin siinä mainittujen toimien suorittamista petostarkoituksessa. Kätkemisrikossäännös ei edellytä omaisuuden kätkijältä mitään tarkoitusta omaisuuden suhteen, vaan riittävää on, että hän kohdistaa mainittuun omaisuuden säännöksessä mainittuja toimia. Rikoslain mukainen vastuu on tässä suhteessa puitepäätöksessä edellytettyä ankarampaa eli rangaistavuus ulottuu kätkemisrikossäännöksessä pitemmälle kuin mitä puitepäätöksessä edellytetään.

Väärennettyjen maksuvälineiden hallussapito on rangaistavaa väärennysaineiston hallussapitona rikoslain 33 luvun 4 §:n nojalla. Pykälässä säädetään rangaistus sille, joka ilman hyväksyttävää syytä pitää hallussaan väärää tai väärennettyä todistuskappaletta. Pykälässä ei nimenomaisesti edellytetä hallussa pitäjältä tarkoitusta käyttää väärennettyä maksuvälinettä petostarkoituksessa taikka sen luovuttamista tällaiseen käyttöön kuten puitepäätöksessä edellytetään. Rikoslaki täyttää siten puitepäätöksessä asetetut velvoitteet tältä osin.

Väärennysaineiston hallussa pitämistä koskevaan säännökseen tulisi kuitenkin lisätä selvyuden vuoksi puitepäätöksessä mainitut tekotavat vastaan ottaminen, hankkiminen ja kuljettaminen.

Varastetun tai väärennetyn maksuvälineen myymiseen tai siirtämiseen käytettäväksi petostarkoituksessa soveltuu rikoslain 37 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohdan säännös maksuvälinepetoksesta. Kohdassa säädetään rangaistus sille, joka hankkiakseen itselleen oikeudetonta taloudellista hyötyä luovuttaa maksuvälineen toiselle saattaakseen sen ilman laillista oikeutta käytettäväksi. Säännöksellä niin sanottu pimeä maksuvälinekauppa eli laittomasti hankittujen maksuvälineiden luovuttaminen toisen väärinkäytettäväksi rinnastetaan rangaistavuuden suhteen maksuvälineen saman momentin 1 kohdassa mainittuun käyttämiseen. Käytännössä luvattomasti hankitut tai valmistetut maksuvälineet saattavat kiertää pimeänä kauppataivana pitkään ennen kuin niitä käytetään (HE 66/1988 vp). Rikoslain 37 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohta täyttää puitepäätöksen 2 artiklan c kohdan vaatimukset.

Artiklan d kohta velvoittaa säätämään rangaistavaksi anastetun tai muuten laittomasti haltuun otetun taikka väärin tai väärennetyn maksuvälineen käyttämisen petostarkoituksessa. Teko on rangaistavaa maksuvälinepetoksena rikoslain 37 luvun 8 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Kuten jo aikaisemmin on todettu, lain esitöiden mukaan kohdan soveltamisessa on periaatteessa yhdenmukaista, miten maksuväline on joutunut käyttäjän haltuun. Keskeistä on maksuvälineen käyttäminen ilman sen laillisen haltijan lupaa taikka muutoin ilman laillista oikeutta, jolloin laillista haltijaa ei mahdollisesti ole edes olemassa. Tällainen on tilanne esimerkiksi, jos maksuväline on väärä (HE 66/1988 vp). Säännös soveltuu siten sekä varastetun että väärin tai väärennetyn maksuvälineen käyttämiseen.

Puitepäätös edellyttää maksuvälineen käyttäjältä petostarkoitusta. Maksuvälinepetosta koskevassa säännöksessä sen sijaan edellytetään vain, että teolla on tarkoitus hankkia taloudellista oikeudetonta hyötyä joko tekijälleen tai toiselle. Kenenkään erehtymistä tai erehdyttämistä taikka vahingon aiheutumista ei edellytetä. Rikoksen täytyminen ei esimerkiksi edellytä lainkaan vaihdantatoimen onnistumista. Voimassa oleva lainsäädäntö täyttää siten puitepäätöksen velvoitteet ja menee sitä huomattavasti pitemmällekin

maksuvälineen käytön rangaistavuuden edellytyksissä.

3 artikla. **Atk-rikokset**

Puitepäätöksen 3 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että artiklassa jäljempänä mainitut teot ovat tahallisia rikoksia.

Artiklan johdantolauseen mukaan rangaistavaksi olisi säädettävä varojen siirtäminen tai siirron aiheuttaminen siten, että siitä aiheutuu luvaton omaisuuden menetys toiselle henkilölle tarkoituksena tuottaa luvaton taloudellista hyötyä rikoksen tekijälle tai kolmannelle osapuolelle. Ensimmäisen luetelmakohdan mukaan teko tehtäisiin syöttämällä, muuttamalla, pyyhkimällä tai poistamalla luvattomasti sähköisiä tietoja, erityisesti tunnistetietoja. Toisen luetelmakohdan mukaan teko voitaisiin myös tehdä puuttamalla luvattomasti tietokoneohjelman tai -järjestelmän toimintaan.

Kyseiset teot voivat tulla rangaistaviksi rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla petoksena. Momentin mukaan petoksesta tuomitaan se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä tai toista vahingoittaakseen tietojenkäsittelylaitteeseen vääriä tietoja syöttämällä tai koneelliseen tietojenkäsittelyyn muutoin puuttamalla vääristää tietojenkäsittelyn lopputuloksen ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa.

Mainittu säännös kattaisi jo nykymuodossaan puitepäätöksen 3 artiklan velvoitteet. Artiklan ensimmäisessä luetelmakohdassa mainituista teotavoista säännöksessä mainitaan tosin vain tietojen syöttäminen. Säännöksen maininta puuttumisesta tietojenkäsittelyyn muutoin on kuitenkin niin avoin ilmaisu, että se kattaisi muutkin luetelmakohdassa mainitut teotavat. Kyseiset teotavat on kuitenkin syytä selvyyden vuoksi lisätä säännökseen. Hieman ongelmallinen on myös maininta väärin tietojen syöttämisestä. Minkä tahansa tietojen — myös oikeiden — syöttäminen olisi perusteltua olla rangaistavaa, jos se tapahtuisi petostarkoituksessa ja teolla siten aiheutettaisiin toiselle taloudellista vahinkoa. Mainitulla tavalla muutettuna

momentti vastaisi sanamuodoltaan myös Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen (ETS nro 185) 8 artiklaa. Yleissopimuksen voimaan saattamisen edellyttämää lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan oikeusministeriön asettamassa työryhmässä.

Osa artiklassa mainituista teoista voi tulla rangaistaviksi rikoslain 37 luvun mukaan maksuvälinepetoksina. Artiklassa mainittu varojen siirtäminen tietoja syöttämällä voi esimerkiksi tapahtua käyttämällä oikeudettomasti toiselle kuuluvaa PIN-koodia, asiakasnumeroa, tunnuslukua tai salasanaa. Maksuvälineeksi katsotaan 37 luvun 12 §:n 1 momentin 2 kohdan määritelmän mukaan myös väline tai tallenne, jonka käyttäminen on välttämätön edellytys maksujen, tilisiirtojen tai tilinostojen suorittamiseen. Maksuvälineen käytössä tarvittavien tunnisteiden luvaton käyttö on siten maksuvälinepetossäännöksessä rinnastettu sellaisen maksuvälineen käyttöön, jolla varsinainen suoritus tehdään (HE 38/1997 vp).

4 artikla. **Erityisiin sovellettuihin laitteisiin liittyvät rikokset**

Puitepäätöksen 4 artiklan johdantolauseen mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että artiklassa jäljempänä mainitut petostarkoituksessa tapahtuvat teot ovat tahallisia rikoksia.

Päätöksen 4 artikla koskee erilaisia valmistelutyyppejä rikoksia. Mainittua artiklaa on esityksessä tulkittu niin, että se velvoittaa säätämään rangaistavaksi vain (oman) rikoksen valmistelutoimet. Se ei sen sijaan velvoita säätämään rangaistavaksi toisen henkilön suunnitteilla olevan rikoksen edistämistä mainituilla toimilla. Voimassa oleva lainsäädäntö menee kuitenkin eräiltä kohdin puitepäätöksen velvoitteita pitemmälle kattaessaan oman rikoksen valmistelutoimien lisäksi myös toisen rikoksen edistämisen. Puitepäätöksen ei kuitenkaan katsota velvoittavan tähän.

Artiklan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on säädettävä rangaistavaksi tahallinen petostarkoituksessa tapahtuva 2 artiklan b kohdassa kuvattujen

rikosten tekemiseen eli väärän maksuvälineen valmistamiseen tai maksuvälineen vääräntämiseen erityisesti sovellettujen välineiden, tarvikkeiden, tietokoneohjelmien tai muiden laitteiden valmistaminen, vastaanottaminen, hankkiminen, myyminen tai luovuttaminen toiselle henkilölle tai niiden hallussa pitäminen.

Kohtaan soveltuu väärennysaineiston hallussapitoa koskeva rikoslain 33 luvun 4 §. Siinä säädetään rangaistus sille, joka ilman hyväksyttävää syytä pitää hallussaan sellaista välinettä tai tarviketta, jota voidaan perustellusti epäillä käytettävän pääasiallisesti väärennysrikoksen tekemiseen. Säännöksen soveltamisen kannalta on yhdentekevää, kuka — tekijä vai joku muu — mahdollisesti tulisi käyttämään mainittuja laitteita tai välineitä. Säännös menisi siten rangaistavuudessa tässä suhteessa puitepäätöksen velvoitteita pitemmälle.

Mainittuun 4 §:ään tulisi puitepäätöksen velvoitteiden täyttämiseksi kuitenkin lisätä uusiksi tekotavoiksi välineiden ja tarvikkeiden valmistaminen, vastaanottaminen, hankkiminen, myyminen tai luovuttaminen.

Väärennysaineiston hallussapidossa mainittu väline tai tarvike voi olla periaatteessa mikä tahansa väärän maksuvälineen valmistuksessa tai väärennyksessä käytetty tarvike sen laadusta tai teknisestä muodosta riippumatta. Väline on yleinen käsite, joka kattaa muun muassa tietokoneohjelman. Puitepäätöksessä välineiden ja tarvikkeiden lisäksi mainittuja tietokoneohjelmia tai muita laitteita ei ole siten tarpeen erikseen mainita kyseisessä säännöksessä.

Maksuvälinelomakkeesta on kuitenkin erityissäännös rikoslain 37 luvun 11 §:ssä maksuvälinepetoksen valmistelusta. Maksuvälinelomakkeella tarkoitetaan rikoslain 37 luvun 12 §:n määritelmäsäännöksen mukaan painettua maksuvälineeksi täydennettyä lomaketta, joka ei ole yleisön saatavissa, taikka sellaista korttia tai ähiötä, joka erityisesti soveltuu maksuvälineen valmistukseen. Erityissäännös säädettiin, koska aikaisemmin oli pidetty tulkinnanvaraisena, voitaisiinko uutta tekniikkaa hyödyntämällä valmistettujen korttien aihiot katsoa väärennysaineiston hallussa pitämistä koskevassa säännöksessä tarkoitetuksi todistuskappaleeksi. Maksuvä-

linelomakkeisiin liittyvät edellä mainitut teot säädettiin siten tulkinnanvaraisuuksien poistamiseksi rangaistaviksi maksuvälinepetoksen valmisteluna (HE 38/1997 vp), eikä niihin sovelleta väärennysaineiston hallussa pitämistä koskevaa säännöstä.

Maksuvälinelomakkeeseen liittyvät teot on lisäksi jaettu rikoslain 37 luvussa kahteen eri säännökseen. Maksuvälinepetoksen valmistelua koskeva säännös kattaa vain maksuvälinelomakkeen valmistamisen, maahan tuonin, hankkimisen, vastaanottamisen tai hallussa pitämisen. Maksuvälinelomakkeen luovuttaminen on sen sijaan säädetty rangaistavaksi maksuvälinepetoksena rikoslain 37 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Säännökset täyttävät maksuvälinelomakkeen osalta puitepäätöksen 4 artiklassa asetetut vaatimukset.

Maksuvälinepetoksen valmisteluna on säädetty rangaistavaksi myös maksuvälinelomakkeen valmistukseen soveltuvien tarvikkeiden tai välineiden valmistaminen, maahan tuonti, hankkiminen, vastaanottaminen tai hallussa pitäminen. Säännöksessä ei mainita luovuttamista. Maksuvälinepetoksen valmistelua koskevaa säännöstä on syytä täydentää lisäämällä säännökseen maksuvälinelomakkeen valmistukseen soveltuvien tarvikkeiden ja välineiden myyminen ja luovuttaminen.

Puitepäätöksessä mainitut väärän maksuvälineen valmistukseen tai väärennyksen soveltuviin tietokoneohjelmiin liittyvät teot tulevat katetuiksi sillä, että maksuvälinepetoksen valmistelu koskee myös erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvia tallenteita tai ohjelmistoja.

Puitepäätöksen 4 artiklan toisen luetelmakohdan mukaan rangaistavaksi on myös säädettävä sen 3 artiklassa kuvattujen rikosten eli ATK:n avulla tehdyn petoksen tekemiseen tarkoitettujen tietokoneohjelmien petostarkoituksessa tapahtuva valmistaminen, vastaanottaminen, hankkiminen, myyminen tai luovuttaminen toiselle henkilölle tai niiden hallussa pitäminen.

Myös tähän säännökseen soveltuu maksuvälinepetoksen valmistelua koskeva säännös tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvaan tallenteeseen tai ohjelmistoon kohdistuvista teoista.

Maksuvälinepetoksen valmistelu edellyt-

tää, että teot tehdään maksuvälinepetosrikoksen tekemistä varten. Tunnuksmerkistö kattaa tilanteet, joissa tekijä valmistelee maksuvälinepetoksen tekemistä ja siinä tarkoituksessa syyllistyy edellä mainittujen laitteiden valmistukseen, hankintaan tai hallussa pitoon taikka niiden luovuttamiseen. Säännös ei sen sijaan kata tilanteita, joissa mainituilla teoilla edistetään toisen suunnittelemaa rikosta, jos tekijä ei ole tähän rikokseen osallinen. Puitepäätöksen ei ole tulkittu tähän myöskään velvoittavan, joten säännös täyttää tässä suhteessa puitepäätöksen velvoitteet.

5 artikla. Osallisuus, yllytys ja yritys

Artikla edellyttää, että jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että osallisuus ja yllytys 2, 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuun tekoon sekä 2 artiklan a, b ja d alakohdassa ja 3 artiklassa tarkoitettujen teon yritykset ovat rangaistavia.

Rikoslain 5 luvussa säädetään osallisuudesta (1 §) ja yllytyksestä (2 §) rikokseen. Säännösten mukaan rikoskumppania ja rikokseen yllyttäjää rangaistaan kuten tekijää. Luvun säännökset soveltuvat kaikkiin rikoslajeihin. Voimassa oleva lainsäädäntö täyttää siten näiltä osin puitepäätöksen vaatimukset.

Puitepäätös edellyttää lisäksi, että yritys maksuvälineen anastamiseen, väärän tai väärennetyn maksuvälineen valmistamiseen sekä edellä mainitun maksuvälineen käyttämiseen on säädettävä rangaistavaksi. Sen sijaan velvoite yrityksen säätämiseen rangaistavaksi ei koske 2 artiklan c alakohdassa mainittuja kätkemisrikostyyppisiä rikoksia.

Varkauden, törkeän varkauden ja näpistyksen yritys on rikoslain 28 luvussa säädetty rangaistavaksi samoin kuin ryöstön ja törkeän ryöstön yritys rikoslain 31 luvun 1 ja 2 §:ssä. Sen sijaan väärennyksen yritystä ei ole säädetty rangaistavaksi. Väärennysrikoksia rikoslain kokonaisuudistuksen I vaiheen yhteydessä uudistettaessa luovuttiin edellytyksestä, että väärennettyä todistuskappaletta tulisi myös käyttää. Näin varhennettiin rikoksen täyttymispistettä siten, että pelkkä käyttämisen tarkoitus riittää. Tämän on vähentänyt tarvetta yritysasteelle jäävän teon säätämiseen rangaistavaksi. Myös väärennysaineiston hallussapitoa koskeva säännös

voi tulla sovellettaviksi tilanteeseen, jossa väärennysrikos on vasta valmisteluvaiheessa eikä ole välttämättä vielä edes edennyt yritysasteelle. Väärennysaineiston hallussapitoa koskeva säännös ei kuitenkaan kata kaikkia mahdollisia tilanteita, joissa väärennys on jäänyt yritysasteelle. Tämän vuoksi väärennyksen sekä törkeän väärennyksen yritys ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi puitepäätöksen velvoitteiden täyttämiseksi.

Väärennys katsotaan lieväksi, jos teko todistuskappaleen laatu tai muut rikokseen liittyvät seikat huomioon ottaen on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Todistuskappale voi tällöin olla esimerkiksi kassakuitti. Todistuskappaleen laatu ei aina ole ratkaisevaa. Arvokkaankin todistuskappaleen väärentäminen voidaan katsoa vähäiseksi, jos sillä tavoitellaan vähäistä etua tai tekijän motiivien vuoksi (HE 66/1988 vp). On kyseenalaista, voidaanko puitepäätöksen 2 artiklassa mainittu maksuvälineen (luottokortti, euroshekki, muut rahoituslaitosten antamat kortit, matkashekit, euroshekit tai muut shekit ja vekselit) väärentämistä pitää vähäisenä todistuskappaleen laadun perusteella. Tapauksessa KKO 1996:42 katsottiin, että anastetun maksukortin käytön edellytyksenä olleen pankkikorttitositteen väärentäminen rinnastui shekin väärentämiseen, minkä johdosta pankkikorttitositetta ei voitu pitää lähtökohtaisesti todistuskappaleena vähäisenä. Mainituista maksuvälineistä ainakin maksu- tai pankkikortin väärentäminen saattaa myös vaatia sen laatuista teknistä välineistöä, joka tekisi väärennyksen 33 luvun 2 §:n 2 kohdassa mainitulla tavalla törkeäksi, jos tekoa myös kokonaisuutena arvioiden voidaan pitää törkeänä. Jotta puitepäätöksessä tarkoitettua maksuvälineen väärentäminen katsottaisiin vähäiseksi, tulisi muiden kokonaisarviointissa vaikuttavien syiden siten oletettavasti olla suhteellisen painavia. Tässä valossa puitepäätöksessä mainittu maksuvälineen väärentäminen ei käytännössä tulisi kovinkaan usein arvioitavaksi lievänä väärennyksenä. Tästä syystä puitepäätöksen velvoitteiden täyttämiseksi ei ole tarpeen säätää lievän väärennyksen yritystä rangaistavaksi.

Maksuvälinepetoksen yritystä ei ole säädetty rangaistavaksi. Lain esitöiden (HE 66/1988 vp) mukaan maksuvälinepetos täyt-

tyy heti maksuvälinettä käytettäessä eli sen esittämisellä sellaisessa yhteydessä, johon maksuväline on luonteensa mukaisesti tarkoitettu. Rikoksen täytyminen ei edellytä vaihdantatoimen onnistumista eikä kenenkään erehtymistä. Käyttäminen katsotaan tapahtuneeksi, vaikka petollinen aikomus paljastuisi välittömästi. Hallituksen esityksessä 99/1988 vp todettiin, että maksuvälineen oikeudettomassa käyttämisessä tai sen luovuttamisessa rikoksen täyttymispiste on niin alhainen, ettei teon yritystä ole tarpeen erikseen säätää rangaistavaksi. Tapauksessa KKO 1999:110 syytetyn katsottiin syyllistyneen täytettyyn maksuvälinepetokseen, kun hän oli yrityksessään onnistumatta yrittänyt nostaa anastetulla maksukortilla rahaa pankkiautomaatista käyttäen vääräksi osoittautuvaa tunnuslukua.

Rikoslain 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan yritykseksi jääneestä teosta rangaistaan asteikolta, joka on kolme neljännestä täytetystä teosta säädetystä rangaistuksesta. Tämän vuoksi teon rankaiseminen nykyiseen tapaan maksuvälinepetoksena johtaa rikosentekijän kannalta ankarampaan seuraamukseen kuin jos häntä rangaistaisiin maksuvälinepetoksen yrityksestä.

Lisäksi sellaisiin tapauksiin, joissa hallussa pidettyä maksuvälinettä ei ole edes yritetty käyttää tai luovuttaa edelleen, voitaisiin soveltaa kätkemisrikosta (anastetut maksuvälineet) taikka väärennysaineiston hallussapitoa koskevaa säännöstä (väärät tai väärennetyt maksuvälineet).

Nykyisen lainsäädännön voidaan siten katsoa täyttävän puitepäätöksen velvoitteet eikä maksuvälinepetoksen yritystä ole tarpeen erikseen säätää rangaistavaksi.

Puitepäätös velvoittaa lisäksi säätämään rangaistavaksi yrityksen 3 artiklassa mainittuun varojen siirtoon tai siirron aiheuttamiseen sähköisten tietojen tai tietokoneohjelmien tai -järjestelmien manipuloinnin avulla. Tällaisiin tekoihin sovelletaan rikoslain petosta koskevia säännöksiä, joiden yritys lievää petosta lukuun ottamatta on 36 luvussa säädetty rangaistavaksi.

Lievän petoksen yritys oli ennen rikoslain I vaiheen uudistusta säädetty rangaistavaksi. Lievän petoksen yrityksen säätämistä rangaistavaksi ei säännöksiä uudistettaessa näh-

ty kriminaalipoliittisesti välttämättömäksi etenkin, koska maksuvälinepetokset tulevat rangaistaviksi eri säännösten mukaan (HE 66/1988 vp). Petoksen yrityksestä on kyse, kun jonkun henkilön erehdyttämiseen on ryhdytty, mutta taloudellista vahinkoa ei ole syntynyt. Kun tavoiteltu, mutta syntymättä jäänyt vahinko olisi lisäksi lievän petoksen tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla vähäinen, ei lievän petoksen yrityksen säätäminen rangaistavaksi ole tarkoituksenmukaista. Puitepäätöksen 5 artiklan velvoitteiden täyttämiseksi onkin riittävää, että petoksen ja törkeän petoksen yritys on nykyiseen tapaan säädetty rangaistaviksi.

6 artikla. Rangaistukset

Artiklan mukaan jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 2-5 artiklassa tarkoitettut teot ovat rangaistavissa tehokkain, oikeasuhteisin ja vakuuttavin rikosoikeudellisin rangaistuksin, mukaan lukien, ainakin törkeissä tapauksissa vapausrangaistukset, jotka voivat johtaa rikoksen johdosta tapahtuvaan luovuttamiseen.

Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain (456/1970) 4 §:n 1 momentin mukaan luovuttamispyynnössä mainittu rikoksen tulee olla sellainen rikos, josta Suomen lain mukaan säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Puitepäätös velvoittaa siten säätämään ainakin törkeissä tapauksissa 2-5 artiklassa mainituista rikoksista vähintään vuoden vankeusrangaistuksen.

Varkaudesta, petoksesta, väärennyksestä, kätkemisrikoksesta ja maksuvälinepetoksesta säädetty rangaistusasteikot sekä rikosten perusmuodoissa että törkeissä tekemuodoissa ylittävät artiklassa edellytetyn vähimmäisvaatimuksen vuoden vankeusrangaistuksesta. Sen sijaan väärennysaineiston hallussapidosta on säädetty rangaistukseksi sakkoo tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Teolle ei ole säädetty törkeää tekemuotoa. Teot, jotka tulevat rangaistaviksi väärennysaineiston hallussapitona, eivät kuitenkaan ole erityisen törkeitä, ja 6 artikla velvoittaa säätämään mahdollisuuden rikosentekijän luovuttamiseen vain törkeissä tapauksissa. Artikla ei siten velvoita enimmäisrangaistuksen korott-

miseen tästä rikoksesta.

Puitepäätöksen 6 artikla koskee myös 5 artiklaa eli siinä mainittujen tekojen yritystä. Rikoslain 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan yritykseksi jääneestä teosta rangaistaan aseteikolta, joka on kolme neljänestä täytetystä teosta säädetystä rangaistuksesta. Niissä tapauksissa, joissa 5 artiklassa mainittujen rikosten yritys on säädetty tai ehdotetaan tässä esityksessä säädettäväksi rangaistavaksi, rikosten yrityksestä seuraavat enimmäisrangaistukset täyttävät 6 artiklan vaatimukset.

7 artikla. Oikeushenkilöiden vastuu

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen 2 artiklan b, c ja d alakohdassa sekä 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista teoista, jotka on suorittanut sen hyväksi joko yksin tai oikeushenkilön elimeen kuuluvana toimiva henkilö, jolla on oikeushenkilön sisällä sellainen johtava asema, jonka perustana on oikeus edustaa oikeushenkilöä tai valtuudet tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta tai valtuudet harjoittaa valvontaa oikeushenkilössä. Oikeushenkilö tulee saattaa vastuuseen myös osallisuudesta avunantajana tai yllyttäjänä tällaisen rikoksen tekemiseen.

Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen tapausten lisäksi jäsenvaltion on 2 kohdan mukaan toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen, jos 1 kohdassa tarkoitettujen henkilön harjoittaman ohjauksen tai valvonnan puutteellisuus on mahdollistanut oikeushenkilön alaisena toimivan henkilön 2 artiklan b, c ja d alakohdassa sekä 3 ja 4 artiklassa tarkoitettujen teon kyseisen oikeushenkilön hyväksi. Artiklan 3 kohdan mukaan 1 ja 2 kohdan mukainen oikeushenkilön vastuu ei estä rikosoikeudenkäyntiä sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka ovat tekijöitä, yllyttäjiä tai avunantajia 2 artiklan b, c ja d alakohdassa sekä 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuissa teoissa.

Neuvoston puitepäätöksessä rahanväärennöksen estämiseksi annettavan suojan vahvistamisesta rikosoikeudellisten ja muiden seuraamusten avulla euron käyttöön oton yh-

teydessä (EYVL L 140, 14.6.2000) on oikeushenkilön vastuusta täysin identtinen määräys kuin nyt kyseessä olevassa puitepäätöksessä. Mainitun puitepäätöksen velvoitteet on pantu täytäntöön rikoslain 9 ja 37 luvun muutoksilla vuonna 2001. Rikoslain 9 luvun oikeushenkilön rangaistusvastuun edellytyksiä koskevaa 2 §:ää muutettiin tuolloin vastaamaan puitepäätöksessä käytettyä määritelmää johtavassa asemassa olevasta henkilöstä. Muutoin rikoslain 9 luvun säännösten todettiin vastaavan puitepäätöksen määräyksiä oikeushenkilön vastuuseen saattamisesta (HE 22/2001 vp). Rikoslain 9 luvun oikeushenkilön vastuun syntymistä koskevat säännökset vastaavat siten lainmuutoksen jälkeen nyky muodossaan myös kyseessä olevan puitepäätöksen 7 artiklan oikeushenkilön vastuun edellytyksiä.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu ei sen sijaan nykyisin ulotu kaikkiin niihin rikoslajeihin, jotka tulisivat sovellettaviksi tekoihin, jotka puitepäätös velvoittaa säätämään rangaistaviksi. Yhteisövastuu tulee ulottaa koskemaan 2 artiklan b-d kohdassa sekä 3 ja 4 artiklassa mainittuja rikoksia. Puitepäätöksessä on rajattu yhteisövastuun ulkopuolelle vain 2 artiklan a kohdassa mainittu maksuvälineen anastaminen.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu koskee nykyisin kätkemisrikoksia lukuun ottamatta tuottamuksellista kätkemisrikosta ja kätkemisrikkomusta. Sen sijaan oikeushenkilön rangaistusvastuu ei koske nykyisin 33 luvun 1-3 §:n väärennysrikoksia tai luvun 4 §:n väärennysaineiston hallussapitoa, 36 luvun 1—3 §:n petossäännöksiä eikä 37 luvun 8—11 §:ssä mainittuja maksuvälinepetossäännöksiä.

Puitepäätöksen velvoitteiden täyttämiseksi yhteisövastuu ehdotetaan ulotettavaksi koskemaan rikoslain 33 luvun 1 ja 2 §:ssä rangaistavaksi säädettyä väärennystä sekä törkeää väärennystä. Suomessa yhteisövastuun ulkopuolelle on kuitenkin vakiintuneesti jätetty rikosten lievät tekemuodot, joten myöskään tässä yhteydessä yhteisövastuuta ei ehdoteta ulotettavaksi koskemaan lievää väärennystä. Sen sijaan väärennysaineiston hallussapito on sen luonteinen teko, että siihen voidaan syyllistyä myös oikeushenkilön toiminnassa. Tämän vuoksi oikeushenkilön

rangaistusvastuu ehdotetaan ulotettavaksi väärennysaineiston hallussapitoon.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotetaan koskemaan myös rikoslain 37 luvun 8 §:n mukaista maksuvälinepetosta ja 9 §:n mukaista törkeää maksuvälinepetosta sekä 11 §:n maksuvälinepetoksen valmistelua, mutta ei 10 §:ssä rangaistavaksi säädettyä lievää maksuvälinepetosta.

Puitepäätöksen 3 artiklassa mainitut teot tulisivat rangaistaviksi rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla petoksena. Kyseisessä momentissa säädetään rangaistavaksi tietojenkäsittelyn avulla tehty petos. Puitepäätös ei velvoita ulottamaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta petosrikoksiin yleisesti, vaan vain tähän petoksen erityistapaukseen. Tästä syystä ehdotetaan, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin koskemaan vain rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momentissa rangaistavaksi säädettyä petosta sekä törkeää petosta siltä osin kuin se tehdään 1 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Lievä petos jätettäisiin tässäkin tapauksessa vastuun ulkopuolelle.

8 artikla. **Oikeushenkilöihin kohdistettavat seuraamukset**

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti vastuulliseksi todettua oikeushenkilöä voidaan rangaista tehokkain, oikeasuhteisin ja vakuuttavin seuraamuksin, joihin kuuluu rikosoikeudellisia tai muita sakkoja ja joihin voi kuulua muita seuraamuksia. Rikoslain 9 luvun mukainen mahdollisuus määrätä oikeushenkilölle yhteisösakkoa täyttää artiklan 1 kohdan velvoitteen.

Puitepäätöksessä mainitaan esimerkkeinä harkinnanvaraisista muista seuraamuksista a) oikeuden menettäminen julkisista varoista myönnettyjen etuisuuksien tai tuen saamiseen; b) tilapäinen tai pysyvä kiello harjoittaa liiketoimintaa; c) oikeudelliseen valvontaan asettaminen; ja d) oikeudellinen määräys lopettaa toiminta. Tälläisiä harkinnanvaraisia seuraamuksia ei ole Suomessa pidetty tarpeellisina eikä puitepäätös velvoita niistä säättämään.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltion on

toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että myös 7 artiklan 2 kohdan mukaisesti vastuulliseksi todettua oikeushenkilöä voidaan rangaista tehokkain, oikeasuhteisin ja vakuuttavin seuraamuksin tai toimenpitein. Näissä tapauksissa muutkin kuin rikosoikeudelliset seuraamukset riittäisivät täyttämään velvoitteen. Rikoslain 9 luvun mukainen yhteisösakon määräämismahdollisuus täyttää jo tällä hetkellä artiklan 2 kohdan vaatimukset.

9 artikla. **Toimivalta**

Artiklan mukaan jäsenvaltion olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa 2–5 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin, mikäli a) rikos on tapahtunut kokonaan tai osittain jäsenvaltion alueella, tai b) rikoksen on tehnyt jäsenvaltion kansalainen, jolloin kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan edellyttää, että menettely on rangaistava myös siinä maassa, jossa se tapahtui, tai c) rikos on tehty sella isen oikeushenkilön hyväksi, jonka kotipaikka on kyseisen jäsenvaltion alueella.

Artiklan 1 kohdan a alakohdassa on ilmaistu valtion lainsäädäntövallan perusteena rikoslain 1 luvun 1 §:ssä säädetty alueperiaate. Pykälän mukaan Suomen lain mukaan tuomitaan se, joka on tehnyt rikoksen Suomessa. Rikoslaisissa on myös määritelty rikoksen tekopaikka. Lain 1 luvun 10 §:n mukaan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä teko suoritettiin, että siellä, missä sen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni. Rikoslain säännökset täyttävät siten 1 kohdan a alakohdan vaatimukset.

Artiklan 1 kohdan b alakohdassa velvoitetaan jäsenvaltio käyttämään lainsäädäntövaltaansa niin sanotun aktiivisen kansalaisuusperiaatteen perusteella. Tästä on säädetty rikoslain 1 luvun 6 §:ssä, jossa todetaan, että Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Rikoslaisissa on ku itenkin omaksuttu näissä tapauksissa kaksoisrangaistavuuden vaatimus, johon 1 kohdan b alakohdassa viitataan. Rikoslain 1 luvun 11 §:ssä edellytetään, että rikoksen on näissä tapauksissa oltava myös tekopaikan lain mukaan rangaistava ja siitä olisi voitava tuomita rangaistus myös

tämän vieraan valtion tuomioistuimessa. Rikoksesta ei myöskään saa Suomessa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin siitä tekopaikan laissa säädetään. Rikosasian tutkiminen Suomessa edellyttää tällöin myös rikoslain 1 luvun 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan valtakunnansyyttäjän syytemääräystä, lukuun ottamatta mainitun pykälän 2 momentin 1 kohdassa säädettyä tilannetta, jossa Suomen kansalaisen ulkomailla tekemällä rikoksella on siinä mainittu liittymäkohta Suomeen (rikos on kohdistunut Suomeen tai Suomen kansalaiseen, Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen tai suomalaiseen yhteisöön, säätiöön tai muuhun oikeushenkilöön).

Artiklan 2 kohdassa oikeutetaan jäsenvaltio lisäksi yleisesti poikkeamaan eräistä edellä mainituista määräyksistä. Kohdassa todetaan, että jollei 10 artiklasta muuta johdu, jäsenvaltio voi päättää, ettei se sovelle edellä mainittua 1 kohdan b tai c alakohdassa asetettua toimivaltasääntöä tai että se soveltaa sitä vain tietyissä tapauksissa tai tilanteissa. Jäsenvaltioiden on 3 kohdan mukaan ilmoitettava neuvoston pääsihteeristölle, jos ne päättävät käyttää hyväkseen 2 kohdassa säädettyä poikkeusmahdollisuutta, sekä tarvittaessa myös ne erityistapaukset tai -tilanteet, joissa poikkeusta sovelletaan. Suomen tulisi siten ilmoittaa, että se saattaa edellyttää 1 kohdan b alakohdan mukaisissa tilanteissa valtakunnansyyttäjän syytemääräystä. Kaksoisrangaistavuudesta tällaista ilmoitusta ei tarvitse tehdä, koska mahdollisuus soveltaa tällaista edellytystä on asetettu jo artiklan 1 kohdan b alakohdassa.

Artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltion on ulotettava lainkäyttövaltansa tilanteisiin, joissa rikos on tehty sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka kotipaikka on kyseisen jäsenvaltion alueella. Koska tällainen rikos Suomessa tehtynä aina kuuluu alueperiaatteen soveltamisen kautta Suomen lainkäyttövaltaan, c alakohta tulee siten sovellettavaksi, jos rikos on tehty ulkomailla sellaisen oikeushenkilön hyväksi, jonka kotipaikka on Suomessa. Rikoslain 1 luvun 5 §:n mukaan Suomen lakia sovelletaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, jos rikos on kohdistunut suomalaiseen yhteisöön, säätiöön tai yhtiöön. Rikoslain 1 luvun mukaan

Suomen lakia ei sen sijaan voida soveltaa yksinomaan sillä perusteella, että teko on tehty ulkomailla suomalaisen oikeushenkilön hyväksi. Suomen lakia voidaan c alakohdan tapauksissa soveltaa vain, jos ulkomailla tehdyllä teolla on lisäksi jokin muu rikoslain 1 luvussa mainittu liittymäkohta Suomeen. Oikeushenkilön hyväksi tehdyn rikoksen tulee siten olla suomalaisen tekemä ja kaksoisrangaistavuusedellytyksen täytyä taikka rikoksen tulee täyttää 3 §:ssä mainitut Suomeen kohdistuneen rikoksen edellytykset. Jos rikokseen sovelletaan näiden periaatteiden nojalla Suomen lakia, rikoslain 1 luvun 9 §:n mukaan myös oikeushenkilö voi joutua vastuuseen.

Suomen lainsäädäntö ei kaikilta osin vastaa puitepäätöksen 9 artiklan 1 kohdan c alakohdan vaatimusta. Artiklan 2 kohta sallii kuitenkin poikkeamisen myös 1 kohdan c alakohdan määräyksistä. Suomen tulisi siten artiklan 3 kohdan mukaisesti ilmoittaa, ettei se sovelle edellä mainittua c alakohtaa yksinomaan lainkäyttövallan perusteena.

10 artikla. **Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen ja syytteeseen paneminen**

Niiden jäsenvaltioiden, jotka eivät lainsäädäntönsä perusteella luovuta omia kansalaisiaan, on 10 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan toteutettava tarvittavat toimenpiteet toimivaltansa ulottamiseksi omien kansalaistensa sen alueen ulkopuolella tekemiin 2—5 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin.

Mainitun 1 kohdan b alakohdassa todetaan, että jos jonkin jäsenvaltion kansalaisen väitetään tehneen toisessa jäsenvaltiossa rikoksen, johon kuuluu 2—5 artiklassa kuvailtu menettely, eikä ensiksi mainittu jäsenvaltio luovuta häntä tuohon toiseen jäsenvaltioon yksinomaan henkilön kansalaisuuden perusteella, sen on saatettava asia omien toimivaltaisten viranomaistensa käsiteltäväksi tarvittaessa syytteeseen panemista varten. Syytetoimien mahdollistamiseksi on rikokseen liittyvät asiakirjat, tiedot ja todistuskappaleet toimittava rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan 13 päivänä joulukuuta 1957 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 32/1971) 6 artiklan 2 kohdassa mää-

rättyjä menettelyjä noudattaen. Pyynnön esittäneelle jäsenvaltiolle on ilmoitettava syyt toimiin ryhtymisestä ja niiden tuloksista.

Artiklan 2 kohdassa todetaan, että artiklassa tarkoitetaan jäsenvaltion "kansalaisella" asianomaisen jäsenvaltion rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan b ja c alakohdan nojalla mahdollisesti annassa ilmoituksessa tarkoitettuja henkilöitä.

Artiklan säännökset vastaavat velvoitteita, jotka on niin sanotun korruptiosopimuksen 8 artiklan 1—3 kohdassa (yleissopimus sellaisen lahjonnan torjumisesta, jossa on osallisena Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä, 97/C 195/01). Vastaavat määräykset ovat myös niin sanotun yhteisöpetossopimuksen 5 artiklan 2 ja 4 kohdassa (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehty yleissopimus yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta, SopS 84/2002). Kuten kyseisten yleissopimusten eräiden määräysten hyväksymistä koskevissa hallituksen esityksissä (HE 46/1998 vp, HE 45/1998 vp) on todettu, Suomen lainsäädäntö täyttää kyseiset velvoitteet.

11 artikla. **Jäsenvaltioiden välinen yhteistyö**

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on sovellettavien yleissopimusten sekä mone- tai kahdenvälisten sopimusten tai järjestelyjen mukaisesti annettava toisilleen mahdollisimman laajaa keskinäistä oikeusapua mainitussa puitepäätöksessä tarkoitettuihin rikoksiin liittyvissä menettelyissä. Jos puitepäätöksessä tarkoitettu rikos kuuluu useamman jäsenvaltion toimivaltaan, jäsenvaltioiden on artiklan 2 kohdan mukaan neuvoteltava keskenään sovittaakseen yhteen toimintansa syytetoimien toteuttamiseksi tehokkaasti.

Suomi ei ole liittynyt kaikkiin oikeudellista yhteistyötä koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin. Artikla edellyttää kuitenkin yhteistyötä tehtäväksi sovellettavien sopimusten puitteissa, mutta ei velvoita jäsenvaltioita liittymään niihin. Suomen lainsäädäntö mahdollistaa artiklassa mainitun yhteistyön, joten se ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

12 artikla. **Tietojenvaihto**

Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on nimettävä toiminnalliset yhteysviranomaiset tai ne voivat käyttää olemassa olevia toimintarakenteita puitepäätöksen soveltamista koskevaa jäsenvaltioiden välistä tietojenvaihtoa ja muita yhteyksiä varten. Jäsenvaltion on ilmoitettava neuvoston pääsihteeristölle ja komissiolle yhteysviranomaisensa. Pääsihteeristö ilmoittaa nämä yhteysviranomaiset muille jäsenvaltioille.

Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) 3 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvista tehtävistä huolehtivana keskusviranomaisena toimii oikeusministeriö.

13 artikla. **Alueellinen soveltaminen**

Artiklan mukaan puitepäätöstä sovelletaan myös Gibraltariin.

14 artikla. **Täytäntöönpano**

Puitepäätös on saatettava jäsenvaltioissa voimaan 2 päivään kesäkuuta 2003 mennessä. Jäsenvaltioiden on toimitettava neuvoston pääsihteeristölle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle 2 päivään kesäkuuta 2003 mennessä kirjallisina säännökset, jotka ne ovat antaneet puitepäätöksen mukaisten velvoitteidensa saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Neuvosto arvioi 2 päivään syyskuuta 2003 mennessä näihin tietoihin pohjautuvan selvityksen ja komission kirjallisen kertomuksen perusteella, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarpeelliset toimenpiteet puitepäätöksen noudattamiseksi.

3. **Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset**

Esityksen tavoitteena on puitepäätöksen kansallisen täytäntöönpanon edellyttämien muutosten tekeminen lainsäädäntöön.

Lain 33 luvun 1 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jolla väärennyksen yritys säädettäisiin rangaistavaksi. Myös törkeän väärennyksen yritys säädettäisiin rangaistavaksi lisäämällä luvun 2 §:ään asiaa

koskeva uusi 2 momentti.

Lain 33 luvun 4 §:ää väärennysaineiston hallussapidosta ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen tekotapoihin lisätään sellaisen välineen tai tarvikkeen myyminen ja luovuttaminen, jota voidaan perustellusti epäillä pääasiallisesti käytettävän väärennysrikoksen tekemiseen.

Lain 33 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 §, jossa oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin koskemaan väärennystä, törkeää väärennystä ja väärennysaineiston hallussapitoa.

Lain 36 luvun 1 §:n 2 momenttia niin sanotusta tietojenkäsittelypetoksesta ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen tekotapana mainittaisiin väärän tiedon syöttämisen sijasta datan syöttäminen sekä uusina tekotapoina datan muuttaminen, tuhoaminen tai poistaminen petostarkoituksessa. Samalla luovutettiin edellytyksestä, että syötettävän tiedon eli datan tulee olla väärää. Säännöksestä ehdotetaan myös poistettavaksi maininta tietojenkäsittelylaitteesta ja sen sijaan käytettävissä sanaa tietojärjestelmä.

Esityksessä ehdotetaan myös, että lain 36 lukuun lisättäisiin uusi 9 §, jolla oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin petokseen ja törkeään petokseen, jos kyseiset teot tapahtuisivat tietojenkäsittelypetossäännöksessä säädetyllä tavalla.

Lain 37 luvun 11 §:ää maksuvälinepetoksen valmistelusta ehdotetaan muutettavaksi niin, että maksuvälinepomakkeen valmistamiseen soveltuvaan välineeseen tai tarvikkeeseen taikka erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvaan talletteeseen tai ohjelmistoon kohdistuviin tekotapoihin

lisättäisiin myyminen ja luovuttaminen. Lisäksi ehdotetaan, että mainitut teot olisivat rangaistavia, jos ne kohdistuisivat, paitsi erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvaan talletteeseen tai ohjelmisto, myös tällaiseen tarkoitukseen soveltuviin välineisiin tai tarvikkeisiin.

Lain 37 luvun oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaa 14 §:ää ehdotetaan muutettavaksi niin, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin koskemaan rahanväärennysrikosten lisäksi myös maksuvälinepetosta, törkeää maksuvälinepetosta ja maksuvälinepetoksen valmistelua.

4. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia tai organisatorisia vaikutuksia.

5. Asian valmistelu

Valtioneuvosto lähetti 18 päivänä marraskuuta 1999 eduskunnalle kirjelmän ehdotuksesta puitepäätökseksi muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:n mukaisesti (U 40/1999 vp). Eduskunnan lakivaliokunta on antanut ehdotuksesta lausunnon (LaVL 2/2000 vp).

Oikeusministeriössä valmisteltiin virkatyönä luonnos hallituksen esitykseksi, josta pyydettiin 2 päivänä helmikuuta 2003 päivätyllä kirjeellä lausunnot 14 viranomaiselta ja järjestöltä. Hallituksen esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä lausuntojen pohjalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

33 luku. Väärennysrikoksista

1 §. Väärennys. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin väärennyksen yritys rangaistavaksi. Ehdotus liittyy puitepäätöksen 5 artiklan vaatimusten täyttämiseen.

2 §. Törkeä väärennys. Törkeän väärennyksen yritys ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi puitepäätöksen velvoitteiden täyttämiseksi. Pykälään lisättäisiin yritystä koskeva uusi 2 momentti.

4 §. Väärennysaineiston hallussapito. Pykälässä säädetään väärennysaineiston hallussapidosta. Esityksessä ehdotetaan, että väärennysaineiston hallussapitoa koskeva tunnusmerkistö jaettaisiin selvyuden vuoksi kahdeksi kohdaksi. Uudessa 1 kohdassa säädettäisiin nykyiseen tapaan rangaistus väärän tai väärennetyn todistuskappaleen hallussa pitämisestä ilman hyväksyttävää syytä. Lisäksi ehdotetaan puitepäätöksen 2 artiklan c alakohdan velvoitteiden täyttämiseksi, että tällaisen todistuskappaleen vastaan ottaminen, hankkiminen tai kuljettaminen ilman hyväksyttävää syytä olisi myös rangaistavaa.

Uuteen 2 kohtaan sijoitettaisiin voimassa olevassakin laissa oleva rangaistussäännös ilman hyväksyttävää syytä tapahtuvasta sellaisen välineen tai tarvikkeen hallussa pitämisestä, jota voidaan perustellusti epäillä pääasiallisesti käytettävän väärennysrikosten tekemiseen. Puitepäätöksen 4 artiklan ensimmäisen luetelmakohdan mukaisten vaatimusten täyttämiseksi ehdotetaan, että tekopaihin lisättäisiin myös tällaisen välineen tai tarvikkeen valmistaminen, vastaan ottaminen, hankkiminen ja myyminen.

Ehdotettujen uusien tekotapojen lisäämisen jälkeen säännös koskisi muitakin tekotapoja kuin vain väärennysaineiston hallussapitoa. Tästä huolimatta rikosnimike ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Kaikki ehdotetut tekotavat ovat sellaisia, että tekijä niitä ennen tai niiden seurauksena syyllistyy myös kohteen hallussa pitämiseen. Tämän vuoksi ei ole syytä muuttaa vakiintunutta rikosnimiket-

tä.

7 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuu. Luokun ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 § oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin väärennykseen, törkeään väärennykseen ja väärennysaineiston hallussapitoon. Ehdotus liittyy puitepäätöksen 7 artiklassa asetettujen velvoitteiden täyttämiseen.

36 luku. Petoksesta ja muusta epärehellisyydestä

1 §. Petos. Pykälän 2 momentissa säädetään niin sanotusta tietojenkäsittelypetoksesta. Voimassa olevan momentin mukaan petoksesta tuomitaan se, joka 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa tietojenkäsittelylaitteeseen vääriä tietoja syöttämällä tai koneelliseen tietojenkäsittelyyn muuten puuttamalla vääristää tietojenkäsittelyn lopputuloksen ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa.

Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että tekotapoina mainittaisiin tietojen syöttämisen lisäksi selvyuden vuoksi myös tietojen muuttaminen, tuhoaminen tai poistaminen. Näin muutettuna säännös vastaisi Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen 8 artiklaa sekä hieman poikkeavasta suomennoksesta huolimatta myös puitepäätöksen 3 artiklan ensimmäisessä luetelmakohdassa mainittuja tekotapoja. Tekotapojen luettelo ei edelleenkään olisi tyhjentävä, sillä säännöksessä mainittu muu puuttuminen tietojärjestelmän toimintaan kattaisi mahdolliset muut tekotavat.

Lisäksi ehdotetaan, että säännöksessä luovutettaisiin edellytyksestä, että syötettävien tietojen tulee olla vääriä. Myös sinänsä oikeiden tietojen syöttäminen on perusteltua säätää rangaistavaksi, jos ne syötetään petostarkoituksessa ja tarkoituksessa vääristää tietojenkäsittelyn lopputulos edellyttäen, että siten aiheutetaan toiselle taloudellista vahinkoa.

Sanan tieto sijasta säännöksessä ehdotetaan käytettäväksi sanaa data. Datan käsite olisi sama kuin Euroopan neuvoston tietoi-

verkkorikollisuutta koskevassa yleissopimuksessa käytetty datan määritelmä. Yleissopimuksen 1 artiklan b kohdan mukaan data tarkoittaa sellaisessa muodossa olevien toiseikkojen, tietojen tai käsitteiden esitystä, että se soveltuu käsiteltäväksi tietojärjestelmässä, mukaan lukien ohjelmat, joiden avulla tietokone pystyy suorittamaan jonkin toiminnon. Määritelmää käsitellään myös yleissopimuksen selitysmuistiossa. Keskeistä datan määritelmässä on, että tiedon - ollakseen dataa - pitää olla sähköisessä tai muussa sellaisessa muodossa, että se sellaisenaan soveltuu käsiteltäväksi tietojärjestelmässä. Suomi on allekirjoittanut yleissopimuksen 23 päivänä marraskuuta 2001 ja sen voimaan saattamista koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan oikeusministeriön asettamassa työryhmässä. Sanaa data käytetään sitä tarkemmin määrittelemättä nykyisin rikoslain 38 luvun 3 §:ssä (datasiirto). Yleissopimuksen tultua voimaan sana data tulee käytettäväksi myös muualla rikoslaissa sekä pakkokeinolainsäädännössä.

Momentti ehdotetaan myös muutoin muutettavaksi vastaamaan nykyistä tietoteknistä kasitteistöä. Nykyisessä säännöksessä käytetty tietojenkäsittelylaite viittaa sellaiseen tietotekniseen ympäristöön, johon tietoverkot eivät vielä oleellisenä osana kuuluneet. Edellä mainitussa Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevassa yleissopimuksessa käytetään käsitettä tietojärjestelmä, joka kattaa sekä tietoverkot että yksittäiset tietokoneet. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi maininta tietojenkäsittelylaitteesta ja sen sijaan käytettäisiin sanaa tietojärjestelmä.

Voimassa olevassa säännöksessä edellytetään, että tekijä toimillaan vääristää tietojenkäsittelyn lopputuloksen. Tietojenkäsittelyn lopputulos on seurausta sarjasta tietojenkäsittelytapauksia. Esimerkiksi datan syöttäminen tietojärjestelmään käynnistää monivaiheisen prosessin, joka voi johtaa vääristyneeseen lopputulokseen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että datan syöttäjän tai tietojenkäsittelyyn muutoin puuttuvan tulisi menettelyllään saada aikaan tietojenkäsittelyn lopputuloksen vääristymisen sen sijaan, että hänen nykyisen tapaan edellytetään suoraan vääristävän lopputuloksen. On selvää, että tekijän tahallisuuden tulee kattaa muiden tunnusmerkistö-

tekijöiden lisäksi myös sen, että hänen menettelynsä saa aikaan lopputuloksen vääristymisen.

9 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 9 § oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun petokseen sekä törkeään petokseen silloin, kun se on tehty 1 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla.

Ehdotus liittyy puitepäätöksen 7 artiklassa asetettujen velvoitteiden täyttämiseen. Puitepäätöksen 7 artikla edellyttää, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen sen 3 artiklassa tarkoitetuista rikoksista eli atk:n avulla tapahtuneista petoksellisista varojen siirroista. Tällainen teko on säädetty rangaistavaksi rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisena petoksena.

37 luku. **Maksuvälinerikoksista**

11 §. *Maksuvälinepetoksen valmistelu.* Pykälässä säädetään maksuvälinepetoksen valmistelusta. Esityksessä ehdotetaan, että maksuvälinepetoksen valmistelua koskeva tunnusmerkistö jaettaisiin selvyuden vuoksi kahdeksi kohdaksi. Uudessa 1 kohdassa säädettäisiin nykyiseen tapaan rangaistus sille, joka maksuvälinepetosrikoksen tekemistä varten valmistaa, tuo maahan, hankkii, vastaanottaa tai pitää hallussaan maksuvälinelomaketta.

Maksuvälinepetoksen valmisteluna on nykyisin rangaistavaa myös erityisesti maksuvälinelomakkeen valmistamiseen soveltuvan välineen tai tarvikkeen taikka erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvan tallenteen tai ohjelmiston valmistaminen, maahan tuominen, hankkiminen, vastaanottaminen tai hallussa pitäminen. Tämä säännös ehdotetaan sijoitettavaksi uudeksi 2 kohdaksi.

Tekotapoihin ehdotetaan lisättäväksi myyminen tai luovuttaminen puitepäätöksen 4 artiklassa asetettujen velvoitteiden täyttämiseksi.

Tämän lisäksi ehdotetaan, että edellä mainitut teot olisivat rangaistavia, jos ne kohdistuisivat, paitsi erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvaan tallenteeseen tai ohjelmistoon, myös tällai-

seen tarkoitukseen soveltuviin välineisiin tai tarvikkeisiin. Tähän lisäykseen puitepäätös ei velvoita, vaan se mainitsee tässä yhteydessä vain tietokoneohjelmat. Maksuvälinepetoksen tekemiseen voidaan kuitenkin käyttää myös muita välineitä tai tarvikkeita kuin talenteita tai ohjelmistoja, esimerkiksi pankki-automaatteihin asennettavia laitteistoja. Myös tällaisten tietoverkoissa tapahtuvaan maksuvälinepetoksen tekemiseen tarkoitettujen tarvikkeiden ja välineiden valmistus, maahantuonti, hankkiminen, vastaanottaminen tai hallussa pitäminen on perusteltua säätää rangaistavaksi.

14 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuu. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin

koskemaan maksumaksuvälinepetosta, tork eää maksuvälinepetosta ja maksuvälinepetoksen valmistelua. Ehdotus liittyy puitepäätöksen 7 artiklassa asetettujen velvoitteiden täyttämiseen.

2. Voimaantulo

Puitepäätöksen 14 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on pantava puitepäätös täytäntöön 2 päivään kesäkuuta 2003 mennessä. Sen vuoksi laki ehdotetaan tulevaksi voimaan viimeistään 2 päivänä kesäkuuta 2003.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

1.

Laki**rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 33 luvun 4 §, 36 luvun 1 §:n 2 momentti sekä 37 luvun 11 ja 14 §, sellaisina kuin ne ovat, 33 luvun 4 § ja 36 luvun 1 §:n 2 momentti laissa 769/1990, 37 luvun 11 § laissa 602/1997 ja 37 luvun 14 § laissa 369/2001, sekä *lisätään* 33 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 769/1990, uusi 2 momentti ja 2 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 769/1990, uusi 2 momentti, 33 lukuun siitä lailla 875/2001 kumotun 7 §:n tilalle uusi 7 § ja 36 lukuun uusi 9 § seuraavasti:

33 luku

Väärennysrikoksista

1 §

Väärennys-----
Yritys on rangaistava.

2 §

Törkeä väärennys-----
Yritys on rangaistava.

4 §

Väärennysaineiston hallussapito

Joka ilman hyväksyttävää syytä
 1) vastaanottaa, hankkii, kuljettaa tai pitää hallussaan väärän tai väärennetyn todistus-kappaleen tai
 2) valmistaa, vastaanottaa, hankkii, myy, luovuttaa tai pitää hallussaan sellaisen väli-neen tai tarvikkeen, jota voidaan perustellusti

epäillä pääasiallisesti käytettävän väärennys-rikosten tekemiseen,
 on tuomittava *väärennysaineiston hallus-sapidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

7 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Väärennykseen, törkeään väärennykseen ja väärennysaineiston hallussapitoon sovelle-taan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuus-ta säädetään.

36 luku

Petoksesta ja muusta epärehellisyydestä

1 §

Petos

 Petoksesta tuomitaan myös se, joka 1 mo-mentissa mainitussa tarkoituksessa dataa syöttämällä, muuttamalla, tuhoamalla tai poistamalla taikka tietojärjestelmän toimin-taan muuten puuttumalla saa aikaan tietoje n-

käsittelyn lopputuloksen vääristymisen ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa.

9 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tämän luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun petokseen sekä törkeään petokseen silloin, kun se on tehty 1 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla, sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

37 luku

Maksuvälineriikoksista

11 §

Maksuvälinepetoksen valmistelu

Joka maksuvälinepetosriikoksen tekemistä varten

1) valmistaa, tuo maahan, hankkii, vastaanottaa tai pitää hallussaan maksuvälinelomakkeen tai

2) valmistaa, tuo maahan, hankkii, vastaanottaa, pitää hallussaan, myy tai luovuttaa erityisesti maksuvälinelomakkeen valmistamiseen soveltuvan välineen tai tarvikkeen taikka erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvan tallenteen, ohjelmiston, välineen tai tarvikkeen,

on tuomittava *maksuvälinepetoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

14 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Rahanväärennykseen, törkeään rahanväärennykseen, lievään rahanväärennykseen, rahanväärennyksen valmisteluun, väärän rahan käyttöön, maksuvälinepetokseen, törkeään maksuvälinepetokseen ja maksuvälinepetoksen valmisteluun sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä 9 päivänä toukokuuta 2003

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 33 luvun 4 §, 36 luvun 1 §:n 2 momentti sekä 37 luvun 11 ja 14 §, sellaisina kuin ne ovat, 33 luvun 4 § ja 36 luvun 1 §:n 2 momentti laissa 769/1990, 37 luvun 11 § laissa 602/1997 ja 37 luvun 14 § laissa 369/2001, sekä *lisätään* 33 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 769/1990, uusi 2 momentti ja 2 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 769/1990, uusi 2 momentti, 33 lukuun siitä lailla 875/2001 kumotun 7 §:n tilalle uusi 7 § ja 36 lukuun uusi 9 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

33 luku	33 luku
Väärennysrikoksista	Väärennysrikoksista
1 §	1 §
<i>Väärennys</i>	<i>Väärennys</i>
-----	-----
(uusi)	<i>Yritys on rangaistava.</i>
2 §	2 §
<i>Törkeä väärennys</i>	<i>Törkeä väärennys</i>
-----	-----
(uusi)	<i>Yritys on rangaistava.</i>
4 §	4 §
<i>Väärennysaineiston hallussapito</i>	<i>Väärennysaineiston hallussapito</i>
Joka ilman hyväksyttävää syytä pitää hallussaan vääriä tai väärennettyä todistuskappaleita taikka sellaista välinettä tai tarviketta, jota voidaan perustellusti epäillä pääasi-	Joka ilman hyväksyttävää syytä <i>1) vastaanottaa, hankkii, kuljettaa tai pitää hallussaan väärin tai väärennetyn todistuskappaleen tai</i>

allisesti käytettävän väärennysrikosten tekemiseen, on tuomittava *väärennysaineiston hallussapidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

(uusi)

36 luku

Petoksesta ja muusta epärehellisydestä

1 §

Petos

Petoksesta tuomitaan myös se, joka 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa tietojenkäsittelylaitteeseen vääriä tietoja syöttämällä tai koneelliseen tietojenkäsittelyyn muuten puuttumalla vääristää tietojenkäsittelyn lopputuloksen ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa.

(uusi)

2) valmistaa, vastaanottaa, hankkii, myy, luovuttaa tai pitää hallussaan sellaisen välineen tai tarvikkeen, jota voidaan perustellusti epäillä pääasiallisesti käytettävän väärennysrikosten tekemiseen,
on tuomittava *väärennysaineiston hallussapidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

7 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Väärennykseen, törkeään väärennykseen ja väärennysaineiston hallussapitoon sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

36 luku

Petoksesta ja muusta epärehellisydestä

1 §

Petos

Petoksesta tuomitaan myös se, joka 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa *dataa* syöttämällä, *muuttamalla, tuhoamalla tai poistamalla* taikka *tietojärjestelmän toimintaan* muuten puuttumalla *saa aikaan* tietojenkäsittelyn lopputuloksen *vääristymisen* ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa.

9 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tämän luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun petokseen sekä törkeään petokseen silloin, kun se on tehty 1 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla, sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

37 luku

37 luku

Maksuvälineriikoksista

Maksuvälineriikoksista

11 §

11 §

Maksuvälinepetoksen valmistelu

Maksuvälinepetoksen valmistelu

Joka maksuvälinepetosriikoksen tekemistä varten valmistaa, tuo maahan, hankkii, vastaanottaa tai pitää hallussaan maksuvälinebmakkeen tai erityisesti sellaisen valmistamiseen soveltuvan välineen tai tarvikeen taikka erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvan tallenteen tai ohjelmiston, on tuomittava *maksuvälinepetoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Joka maksuvälinepetosriikoksen tekemistä varten

1) valmistaa, tuo maahan, hankkii, vastaanottaa tai pitää hallussaan maksuvälinelomakkeen tai

2) valmistaa, tuo maahan, hankkii, vastaanottaa, pitää hallussaan, *myy tai luovuttaa* erityisesti *maksuvälinelomakkeen* valmistamiseen soveltuvan välineen tai tarvikeen taikka erityisesti tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvan tallenteen, ohjelmiston, *välineen tai tarvikeen,*

on tuomittava *maksuvälinepetoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

14 §

14 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Rahanväärennykseen, törkeään rahanväärennykseen, lievään rahanväärennykseen, rahanväärennyksen valmisteluun ja väärän rahan käyttöön sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Rahanväärennykseen, törkeään rahanväärennykseen, lievään rahanväärennykseen, rahanväärennyksen valmisteluun, väärän rahan käyttöön, *maksuvälinepetokseen, törkeään maksuvälinepetokseen ja maksuvälinepetoksen valmisteluun* sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
200 .
—————